L. 347
S.

Aleg. LXXIX.

Sprawozdanie

komisyi edukacyjnej o wniosku posła Hoszarda względem wykonania §. 21. ustawy z r. 1873 o nadzorach szkolnych.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z 30. kwietnia r. b. przekazał wysoki Sejm komisyi edukacyjnej do sprawozdania wniosek posła Hoszarda następującej osnowy: *Wysoka Izba raczy uchwalić: Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wzywa wysoki Rząd, aby w jak najkrótszym czasie wprowadził w życie ustawę o nadzorach szkolnych, obowiązującą od roku 1873., a mianowicie jéj §§. 21 i 31.*

Komisya czyniąc zadość danemu jéj poleceniu, składa niniejszem o wniosku tym następujące sprawozdanie.

Uchwalona przez wysoki Sejm w listopadzie 1872. ustawa o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych otrzymała dnia 25. czerwca 1873. Najwyższą sankcyę, a wydana i rozesłana została, jak świadczy dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych rok 1873. Część XXXI Nr. 255. dnia 3. sierpnia owego roku. Od tego też czasu poczęła obowiązywać w kraju. Mimo to jednak nie wykonano jej w całości a mianowicie §§. 21. zawarty w Tytule II. orzekający o podziale kraju na 37. okręgów szkolnych dotychczas nie jest wykonany, a utrzymał się po dzień dzisiejszy podział na 22. okręgów, zaprowadzony rozporządzeniem wysokiego c. k. Ministeryum Wyznań i Oświecenia z dnia 1. grudnia 1870. wydanem z Najwyższego postanowienia J. c. i k. apostolskiej Mości z dnia 28. listopada 1870.

Z podziałem tym na okręgi przez ustawę z dnia 25. czerwca 1873. ustanowionym, w scisłym zostaje związku liczba inspektorów szkolnych okręgowych; albowiem §. 22. téjże ustawy, orzekając o składzie rad szkolnych okręgowych, zalicza w ustępie *e)* do składu tychże rad „inspektora szkolnego okręgowego, a względnie inspektorów szkolnych okręgowych“ z czego wynika, że zamiast 22. inspektorów okręgowych tymczasowo zamianowanych na podstawie wspomnianego powyżej rozporządzenia ministeryalnego, kraj otrzymać miał co najmniej 37. inspektorów okręgowych zgodnie z liczbą okręgów szkolnych i rad okręgowych.

Mógł ich nawet więcej otrzymać, w myśl przytoczonego dopiero co ustępu e) §. 22go, wedle którego do składu rady szkolnej okręgowej wchodzi inspektor, *a względnie inspektorowie*, a to w okręgach szkolnych rozleglejszych i znaczną liczbę szkół zawierających, gdzie jeden inspektor nie podołałby swemu zadaniu.

Liczbę tę 37. okręgów szkolnych z odpowiednią liczbą inspektorów w ustawie ustanowioną wysoka Izba uchwaliła była podczas obrad nad projektem w mowie będącej ustawy na wniosek J. Eks. posła Hr. Gołuchowskiego, mając w stanowisku publicznem wnioskodawcy wszelką rękojmię, iż wniosek jego był wyrazem istotnych potrzeb kraju. I w samej rzeczy już sama rozległość okręgów szkolnych rozporządzeniem ministeryalnem tymczasowo zaprowadzonych okręgów, obejmujących nieraz po kilka rozleglejszych powiatów politycznych, od siedziby rady szkolnej okręgowej znacznie oddalonych, tudzież ilość szkół coraz bardziej wzrastająca, a w chwili dokonywującego się ich przeobrażenia wymagająca i więcej sił do prac organicznych i częstego a ścisłego nadzoru, czyniły widoczną potrzebę nowego, na większej ilości okręgów szkolnych, rad okręgowych i inspektorów, opartego podziału kraju pod względem szkolnego nadzoru.

Według §. 31. ustawy każdy okręg szkolny miał mieć osobnego inspektora okręgowego, powoływanego zazwyczaj z grona nauczycieli na ten urząd, którego na podstawie terna przez Radę szkolną krajową proponowanego, mianuje Minister wyznań i oświecenia.

Prócz tego ustawa, o której mowa, miała także na względzie utworzenie *stałych czyli etatowych* posad inspektorów okręgowych zamiast posad *tymczasowych*, zaprowadzonych wspomnionym powyżej rozporządzeniem ministeryalnem.

To też w tym celu orzeka §. 36. ustawy z 25 czerwca 1873 „etat i płaca inspektorów szkolnych ustanowione będą we właściwej drodze"; osnowa zaś tego paragrafu tem się tłumaczy, iż ustanowienie etatu i płac dla inspektorów szkolnych okręgowych płatnych ze skarbu Państwa sięgało po za zakres działania wysokiemu Sejmowi zakreślone jako sprawa, która z inicyatywy centralnej władzy oświecenia w Radzie państwa jako na właściwej drodze, o której wspomina przytoczony paragraf, mogła być załatwiona.

Ustawa z dnia 25 czerwca 1873 miała więc przerzeczonym paragrafem zmienić dotychczasowy prowizoryczny charakter urzędu inspektorów okręgowych, nadany im rozporządzeniem ministeryalném: na stały i etatowy. Zatem i w tym względzie miała ona na oku należyte zadośćuczynienie potrzebie kraju; widoczną bowiem jest rzeczą i snać szczegółowych dowodów nie wymagającą, że wszelka instytucya, dopóki ma charakter tylko tymczasowy, tem samem tylko na niepewnej opiera się podstawie; niepewność zaś nie przyczynia się ani do ustalenia powagi samejże instytucyi ani do stałego i jednostajnego działania organów powołanych tymczasowo do pełnienia obowiązków. Z czego także wynika, że w takich razach nie tyle w osobach do sprawowania urzędów powołanych ile w tymczasowości ich urzędowania szukać należy głównej niedostatków przyczyny, od każdej tymczasowości nieodłącznych. To też mając na uwadze dość będzie wspomnieć, że inspektorowie dotychczas prowizorycznie urzędujący przeszli na tymczasowe swe stanowiska z posad stałych, bądź to nauczycieli szkół średnich, bądź po największej części z takichże posad dyrektorów lub nauczycieli szkół ludowych, każdy z płacą, jaką na stałej posadzie pobierał i z dodatkiem do osoby dla wszystkich równo wymierzonym, zaczem poszła nierówność wynagrodzenia za pełnienie równego, czasem zwłaszcza w rozleglejszych okręgach co do ilości trudniejszego obowiązku. — Tymczasowość ta niemały sprawia zamęt w samym zarządzie szkół; gdy bowiem inspektorom ze stanu nauczycielskiego tymczasowo zamianowanym trzeba było zachować dawniejsze ich stałe posady, przyszło zapełnić miejsca ich zastępcami, czego nawet podczas odbywającej się reorganizacyi szkół ludowych na podstawie nowych ustaw szkolnych nie można było ominąć.

To też wszelkie te niedogodności miano na względzie, kiedy wysoki Sejm obradując w listopadzie 1872 nad projektem ustawy o nadzorach szkolnych w celu ich usunięcia — uchwalił

ustawę w mowie będącą. A nadto ustawa uznaną także została zgodną z potrzebami kraju, skoro otrzymała Najwyższą sankcyę.

Ale też także wobec tych właśnie okoliczności, a mianowicie wobec tego, że już w roku 1873 ustawa w mowie będąca otrzymała sankcyę Najwyższą i zobowiązywać poczęła, tem bardziej uderzać musi niewykonanie jednej jej integralnej, a ze względu na rozwój szkół ludowych tak ważnej części — niewykonanie, które nietylko szkodliwie wpłynęło na tok spraw szkolnych; w niem bowiem, że się inne względy pominie, szukać należy właściwej przyczyny zwłoki w reorganizacyi szkół ludowych na podstawie nowych ustaw szkolnych dokonać się mającej — reorganizacyi, z którą się łączy polepszenie i ustalenie bytu tylu nauczycieli, a której z wykonaniem w mowie będącej ustawy — byłoby przybyło 15 inspektorów do rozległych a żmudnych prac z tejże organizacyi wynikającej — lecz co więcej, wcale nie mogło się przyczynić do podniesienia lub ustalenia powagi samych czynników ustawodawczych.

Co wszystko zważywszy komisya edukacyjna jak najsilniej popierając wniosek jej przekazany posła Hoszarda wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

„Wzywa się c. k. Rząd, aby w jak najkrótszym czasie wykonał ustawę o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych, sankcyonowaną dnia 25. czerwca 1873 a ogłoszoną dnia 3. sierpnia owego roku, a mianowicie §§. 21., 31. i 36.“

We Lwowie dnia 11. maja 1875.

Majer
Przewodniczący.

Zygmunt Sawczyński
Sprawozdawca.